

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Konkordat između Sv. Stolice i Austrijske Republike

Priopćio: Dr. I. A. Ruspini.

Dne 5. juna 1933. sklopljen je u Gradu Vatikanu konkordat između Sv. Stolice i Austrijske Republike, koji je na snagu stupio danom izmjene ratifikacionih isprava, t. j. danom 1. maja 1934. Sv. Stolicu zastupao je pri sklapanju državni tajnik kardinal Eugenio Pacelli a Austrijsku Republiku savezni kancelar Dr. Engelbert Dollfus i savezni ministar Dr. Kurt Schuschnigg. Konkordat obuhvata 23 člana. Dodan mu je »Dopunski zapisnik«, koji se smatra sastavnim dijelom samog Konkordata te ima jednaku vrijednost. Donosimo ovdje u prijevodu tekst konkordata i Dopunskog zapisnika.¹

»Čl. I. § 1. Austrijska Republika zajamčuje Sv. Crkvi Rimskoj Katoličkoj u svim njenim raznim obredima slobodu izvršivanja duhovne vlasti i slobodno i javno izvršivanje bogoslužja. § 2. Ona priznaje Katoličkoj Crkvi pravo izdavati, u okviru nadležnosti, zakone, naređenja i odredbe; ne će sprečavati ni otešćavati izvršivanje toga prava. § 3. Duhovnici uživaju zaštitu države pri izvršivanju svoje duhovne službe. § 4. Sv. Stolica uživa u Austriji punu slobodu, saobraćaja i dopisivanja sa biskupima, klerom i svima koji pripadaju Katoličkoj Crkvi, bez svakog utjecaja Savezne Vlade. Isto važi za saobraćaj i dopisivanje biskupa i biskupskih vlasti sa klerom i vjernicima.

Čl. II. § 1. Katolička Crkva priznata je u Austriji kao javno-pravna ustanova. Pojedine njene ustanove kojima po kanonskom pravu pripada značaj pravnog lica, imaju takav značaj i na državnom području, u koliko postoje u Austriji već u času, kad ovaj konkordat stupi na snagu. Ostale, koje budu iza toga osnovane, stiču značaj pravnog lica na državnom području, ako se osnuju uz sudjelovanje države predviđeno u ovom konkordatu.

¹ AAS, XXVI, 249—282 donose izvorne tekstove.

Čl. III. § 1. Pridržaje se dosadašnje razgraničenje crkvenih pokrajina i biskupija, u koliko se ovdje ne određuje drugo. Za promjene, koje bi u budućnosti potrebne bile, nuždan je predhodni sporazum. Ovo ne važi za sitne promjene, što ih traži interes duhovne pastve, a ni za one promjene, koje su, u pojedinim slučajevima, posljedica promjene župskih granica. § 2. Postoji načelni sporazum, da se Apoštolska Administratura »Innsbruck-Feldkirch« podigne na biskupiju »Innsbruck-Feldkirch«, sa sjedištem u Innsbrucku, koja će i dalje imati posebni Generalni Vikarijat za Vorarlberg, dio nove biskupije, sa sjedištem u Feldkirchu. Jednako postoji sporazum, da se Apoštolska Administratura za Burgenland podigne na Praelaturu Nullius, sa sjedištem u Eisenstadtu. Ovi načelni sporazumi izvršiti će se putem posebnog utanačenja između Sv. Stolice i Savezne Vlade, čim bude, napose obzirom na osnivanje biskupije »Innsbruck-Feldkirch«, sve potrebno priređeno.

Čl. IV. § 1. Odabiranje nadbiskupa, biskupa i prelata »nullius« pripada Sv. Stolici. — Kad se uprazni koja nadbiskupska ili biskupska stolica ili prelatura »nullius«, podnosi svaki austrijski biskup u roku od mjesec dana listu prikladnih kandidata Sv. Stolici, koja na te liste nije vezana. — Kad se uprazni nadbiskupska stolica u Salzburgu, naznačuju Sv. Stolica tri kandidata metropolitanskom Kaptolu, između kojih ovaj ima da slobodnim i tajnim glasovanjem izabere novog nadbiskupa. § 2. Prije imenovanja rezidencijalnog nadbiskupa, biskupa ili koadjutora s pravom nasljedstva, kao i prelata »Nullius«, saopćiti će Sv. Stolica ime odabranog odnosno izabranog lica Saveznoj Vladi, radi saznanja, da li ova ima protiv njegova imenovanja kakav prigovor opće političke prirode. — Odnosni postupak provodi se strogo povjerljivo, tako da sve do imenovanja očuvana bude tajna obzirom na odabrano lice. — Prođe li od saopćenja 15 dana bez odgovora, tumači se šutnja onamo, da Vlada nema prigovora rečene prirode, i Sv. Stolica može bez daljnega izvršiti imenovanje.² § 3. Podjelba dostojanstva i kanonikata u Kaptolima izvršuje se prema općem kanonskom pravu.

Čl. V. § 1. Znanstveno obrazovanje klera izvršuje se ili na državnim katoličkim bogoslovskim fakultetima ili na bogoslovskim učilištima osnovanim po nadležnim crkvenim vlastima. — Sjemeništa, konvikti i drugi slični zavodi određeni za uzgajanje sveće-

² Dop. zap. na čl. IV § 2: »Izjavljuje se, da se u slučaju, gdje bi Savezna Vlada iznijela kakav prigovor opće političke prirode, ima pokušati, shodno propisu čl. XXII alin. 2 Konkordata, kako bi došlo do saglasnosti između Sv. Stolice i Savezne Vlade; no ako taj pokušaj ostane bezuspješan, slobodna je Sv. Stolica da izvrši popunjenje. Isto važi i za imenovanje koadjutora s pravom nasljedstva, koji se daje austrijskom nadbiskupu, biskupu ili prelatu nullius«. — Nazočni konkordat ne predvida, što je svakako značajno, da bi dijecezanski nadbiskupi i biskupi, prelat nullius i vojni vikar imali polagati prisegu vjernosti predsjedniku Republike.

ničkog pomlatka zavise obzirom na svoje ustrojstvo isključivo od viših crkvenih vlasti. — Koli nutarnje uredenje toli naučna osnova državnih katoličkih bogoslovskih fakulteta udešava se načelno prema propisima Apoštolske Konstitucije »Deus scientiarum« od 14. maja 1931. i prema svima daljnim crkvenim propisima. Odredbe, koje budu potrebne za izvršenje rečenih propisa, izdavati će se, uz uvažavanje posebnog značaja tih fakulteta i njihova položaja u sklopu univerziteta, vazda u sporazumu sa nadležnom crkvenom vlašću.³ Utanačeno je, da bogoslovski fakultet univerziteta u Innsbrucku pridržava svoj dojakošnji zasebni značaj, naipače obzirom na sastav svog nastavničkog zbora. § 2. Akademski stepeni sv. bogoslovlja stečeni u Rimu na visokim papinskim učilištima priznavaju se u Austriji sa svim svojim učincima na crkvenom i državnom području.⁴ § 3. Imenovanje ili pripuštanje profesora ili docenata na državnim katoličkim bogoslovskim fakultetima moguće je tek po predhodnom pristanku nadležne crkvene vlasti. § 4. Bude li koji od pomenutih nastavnika naknadno po nadležnoj crkvenoj vlasti ministarstvu javne nastave označen kao ne više prikladan, biti će uklonjen od izvršivanja dotične nastavničke službe. — U takovom slučaju biti će bez zatezanja poskrbljeno za prikladnu naknadu prema propisu predhodnog § 3. — Na nastavnim zavodima moraju se sa vjeroučiteljske službe ukloniti lica, kojima bi oduzeta bila kanonska misija.⁵

Čl. VI. § 1. Crkvi pripada pravo da daje vjersku pouku i da skrbi za vjerske vježbe katoličkih učenika u svim osnovnim i srednjim školama. Postoji sporazum, da se dijecezanski biskupi, u cilju

³ Dop. zap. na čl. V § 1 alin. 3: »Vrhovna državna vlast za bogoslovlje utvrditi će, po saslušanju nadležnih dijecezanskih biskupa, sa kojih je crkvenih bogoslovnih učilišta za trajanja studija moguće prelaženje na državne katoličke bogoslovske fakultete, uz ispunjenje ostalih uslova propisanih za pripuštanje redovnom univerzitetskom studiju. Obzirom na ovo poskrbiti će i Sv. Stolica, da naučna osnova dotičnih crkvenih učilišta bude, u okviru njihovih vlastitih ciljeva, po mogućnosti u bitnim točkama saglasna naučnoj osnovi državnih katoličkih fakulteta.«

⁴ Dop. zap. na čl. V § 2: »Doktorati iz posebnih bogoslovskih disciplina stečeni na visokim papinskim školama u Rimu priznavaju se u Austriji, u koliko se neradi o izvršivanju kakovog građanskog zvanja.«

⁵ Dop. zap. na čl. V § 4: »Ako koji profesor, uklonjen saobrazno propisima ovoga konkordata od izvršivanja nastavničke službe, ne nađe druge državne službe, biti će u svom nastavničkom državnom svojstvu umirovljen, sa mirovinom, koja mu pripada prema godinama službe, a u svakom slučaju barem sa najmanjom mirovinom, u koliko ne bi prema drugim državnim propisima izgubio bio pravo na mirovinu. — Isto važi za vjeroučitelje srednjih državnih škola. I na ove vjeroučitelje primijenjuje se odnosni propis o obaveznom poskrbljenju za prikladnu zamjenu.«

uvodenja obilnije vjerske nastave negoli je današnja, imaju staviti u dogovor sa nadležnom vrhovnom školskom vlašću. — Vodenje i neposredno nadziranje vjerske nastave i vjerskih vježbi pripada Crkvi. — Zajamčuje se obaveznost vjerskog poučavanja i vjerskih vježbi u dosadašnjoj mjeri.⁷ Finansijski doprinosi za takovo poučavanje ostaju i dalje jednaki.⁸ Vjersko poučavanje preko današnjih granica, zajedno sa vjerskim vježbama, obavezno je također, ako bude naredeno po nadležnoj crkvenoj vlasti u sporazumu sa državnom školskom vlašću. Skrb za troškove takovog poučavanja imade Crkva, bez prejudicija za eventualno kasnije sporazumno uređenje po povratku boljeg ekonomskog stanja. — Vjersko poučavanje daju načelno svećenici; u slučaju nužde mogu se za to upotrebiti, po sporazumu nadležnih crkvenih i školskih vlasti, i svjetovnjački učitelji ili druga prikladna svjetovnjačka lica. Za vjersko poučavanje uzimati će se samo lica, koja su po crkvenoj vlasti označena kao prikladna. Ovlaštenje za poučavanje u vjeri vezano je na posjed kanonske misije (čl. V, § 4). — Naučne osnove za poučavanje u vjeri propisuje crkvena vlast; kao udžbenici vjere mogu služiti samo oni, koje je odobrila crkvena vlast. § 2. U školskim i nastavnim stvarima srednjih i osnovnih ustanova ostaju Crkvi zajamčena i druga prava i ovlaštenja, koja joj pripadaju na osnovu sadašnjih državnih zakona.⁹ § 3. Crkva, redovi i redovnička udruženja imaju pravo, uz obdržavanje općih školskih zakona, osnivati i voditi u § 2. pomenute škole, kojima za sve vrijeme dok udovo-

⁶ Dop. zap. na čl. VI § 1 alin. 1: »Radi jasnoće utvrđuje se, da izrazi »osnovne i srednje škole« obuhvataju i škole industrijske, umjetničke i obrtničke, ratarske i šumarske, trgovačke i sl., zajedno sa odnosnim školama za usavršavanje.

⁷ Dop. zap. na čl. VI § 1 alin. 3. per. 1: »Na vjeroučitelja spada opraštanje od učestvovanja pri vjerskim vježbama.«

⁸ Dop. zap. na čl. VI § 1 alin. 3 per. 2: »Tim nije isključeno, da se u slučaju promjene prinadležnosti drugih učitelja primjereno ne promijene i prinadležnosti vjeroučitelja.«

⁹ Dop. zap. na čl. VI § 2: Postoji sporazum da dijecezanskim Ordinarijima, u slučaju kad se pojave neprilike u vjerskom i moralnom življenju katoličkih učenika ili pogubni ili nedopušteni utjecaji na ove u školama i napose možebitna vrijedanja njihove vjere ili vjerskih njihovih osjećaja u nastavi, pripada pravo obratiti se na državne školske vlasti, koje će poskrbiti za prikladnu reparaciju. — Postoji napose sporazum, da konfesijske škole u Burgenlandu sadržavaju značaj javnih škola. — Postoji nadalje sporazum da će, u slučaju promjene u organizaciji školskih vlasti na saveznom teritoriju ili kojem njegovom dijelu, poskrbljeno biti da Crkva bude mogla kao i do sada promicati svoje interese.«

ljavaju rečenom uslovu pripadaju prava javnih škola.¹⁰ Gdje takove škole (§ 3) pokazuju razmjerno znatno posjećivanje i time svojim radom utječu na stanje, proširenje ili osnivanje javnih škola tako, da odnosne školske uprave od toga osjete ekonomsko rasterećenje, dobiti će one od prišteđenih javnih troškova primjerene doprinose prema poboljšanju ekonomskih prilika. — Uz iste uslove mogu biti dionici pomenutih doprinosa i škole katoličkih udruženja, ako su i dok su kao katoličke priznate po dotičnom dijecezanskom Ordinariju i ispunjuju sve uslove zakonom propisane za polučenje prava javnih škola. — Ove mjere namijenjene su promicanju katoličkih škola u Austriji a time i stvaranju preduslova za budući razvitak javne konfesijske katoličke škole.

Čl. VII. § 1. Austrijska Republika priznaje građanske pravne učinke brakovima zaključenima saglasno kanonskom pravu. § 2. Navješavanje takovih brakova izvršuje se prema kanonskom pravu. Država si pridržaje da za nje odredi i građansko navješavanje. § 3. Austrijska Republika priznaje nadležnost crkvenih sudova i vlasti obzirom na parnice, koje se tiču nevaljanosti braka i oprosta vrhu neizvršenog braka. § 4. Odnosne konačne odredbe i presude crkvenih vlasti i sudova dostavljaju se vrhovnom sudištu Apoštolske Signature. Ovo ispituje, da li su obdržavani propisi kanonskog prava o nadležnosti suda, o pozivu stranaka i o zakonitosti zastupanja ili ogluhi stranaka. — Pomenute odredbe i presude zajedno sa odnosnim riješenjima vrhovnog sudišta Apoštolske Signature dostavljaju se vrhovnom austrijskom sudištu. Građanski učinci nastupaju proglašenjem izvršnosti, izdanim po vrhovnom austrijskom sudištu u tajnoj sjednici. § 5. Crkveni i građanski sudovi su dužni da se međusobno pomažu, svaki u okviru svoje nadležnosti.¹¹

Čl. VIII. § 1. Crkveno imenovanje Vojnog Vikara izvršuje Sv. Stolica, nakon što se je povjerljivo propitala kod Savezne Vlade, da li protiv odabranog postoji kakav prigovor opće političke pri-

¹⁰ Dop. zap. na čl. VI § 3: »Postoji sporazum, da crkvena pravna lica pomenuta u § 3. ne će biti obvezana da u nastavi zaposle svjetovna lica, u koliko budu imali dostatno crkvenih nastavnika prikladnih po školskim propisima, a i da će se pri primjenjivanju općih školskih propisa na redoničke nastavnike u obzir uzimati i njihove redovničke dužnosti.«

¹¹ Dop. zap. na čl. VII: »1. Austrijska Republika priznaje nadležnost crkvenih vlasti i obzirom na postupanje u predmetu povlastice vjere, 2. Sv. Stolica pristaje da rastavne parnice sude građanski sudovi, 3. Sv. Stolica poskrbiti će da Episkopat izdade slobodan napatuk, koji će obavezan biti za sve biskupije (prelaturu nullius)«. U ženidbenim stvarima poslužio je tu kao uzor čl. 34. talijanskog Konkordata iz god. 1929. Izuzeci od državnog priznanja crkvenih brakova isti su u Austriji kao i u Italiji.

rode.¹² — Vojni Vikar dobiva biskupsko dostojanstvo. § 2. Crkveno imenovanje Vojnih Kapelana izvršuje Vojni Vikar, po predhodnom sporazumu sa Saveznim Ministrom Vojske. § 3. susljedno imenovanje Vojnog Vikara i Vojnih Kapelana, u svojstvu činovnika, izvršuje država prema državnim zakonima. § 4. Vojni Kapelani imaju obzirom na saveznu vojsku nadležnost župničku. Izvršuju svoju sv. službu pod vlašću Vojnog Vikara. — Vojni Vikar izvršuje svoju vlast i nad redovničkim osobljem, muškim i ženskim, vojničkih bolnica, ako bi se takove bolnice osnovala.¹³

Čl. IX. Austrijska Republika priznaje ove zapovijedane crkvene blagdane: sve nedjelje; prvi dan u godini; dan Epifanije (6. januar); dan Uzašašća; dan Tijelova; blagdan sv. apostola Petra i Pavla (29. juna); dan Uzašašća Bl. Dj. Marije (15. augusta); dan Svih Svetih (1. novembar); blagdan Bezgrešnog Začeća (8. decembra); blagdan Božića (25. decembra).¹⁴

Čl. X. § 1. Redovi i redovnička udruženja mogu se slobodno osnivati u Austrijskoj Republici saglasno propisima kanonskog prava, i ne potpadaju nikakovom ograničenju sa strane države obzirom na svoje kuće, na broj i kakvoću svojih članova — izuzevši slučajeve naznačene u ovom i u čl. 9 § 2. — kao ni na način življenja saglasno propisima svojih od Crkve određenih pravila. Doživotni poglavari austrijskih kuća onih redova, koji propisuju t. zv. »stabilitas loci« za svoje članove, moraju biti austrijski državljani. § 2. Redovi i redovnička udruženja, koja će se u buduće osnivati, stiču pravnu ličnost u Austriji pred državom predajom pismene izjave nadležnog dijecezanskog Ordinarija (prelata »nullius«) o izvršenom osnutku u Austriji pri vrhovnoj državnoj vlasti za bogostovlje, koja na zahtjev o tom izdaje potvrđnicu. — U ostalom primjenjuje se propis čl. II. ovog Konkordata. § 3. Pokrajinski poglavari, koji imaju svoje pravno sjedište u Austriji, moraju biti austrijski državljani. — Poglavari reda i pokrajina, koji stoju van austrijskog područja, ma i bili strani državljani, imaju pravo da lično ili po drugima pohađaju svoje kuće u Austriji.¹⁵ § 4. Redov-

¹² Dop. zap. na čl. VIII § 1: »Sv. Stolica pristaje da u slučaju upražnjenja Vojnog Vikarijata Savezna Vlada, prije nego li što bude imenovan nasljednik, samoj Sv. Stolici, povjerljivo, diplomatskim putem, neobavezno, saopći ime jednoga ili drugoga kandidata, kojega smatra prikladnim za tu službu. A i svaki dijecezanski biskup predložiti će Sv. Stolici, saobrazno propisu čl. IV § 6 alin. 2, listu kandidata, koja Sv. Stolicu ne veže.«

¹³ T. j. bolnice sa redovničkim osobljem za njegovanje bolesnika.

¹⁴ Dop. zap. na čl. IX: Ovaj član ne dira u državne propise, koji i druge dane proglašuju danima odmora.«

¹⁵ Dop. zap. na čl. X § 3: »Sv. Stolica poskrbiti će da se granice pokrajina, kojima pripadaju redovničke kuće, koje su u Austriji osnovane ili se budu tu osnovala, po mogućnosti dovedu u sklad sa državnim granicama Austrijske Republike. — Savezna Vlada uzima do znanja pitanje što

nici imaju pravo da svoj filozofski i bogoslovski studij svršavaju u školama svoga reda ili u visokim papinskim školama u Rimu.

Čl. XI. § 1. Popunjivanje crkvenih nadarbina pripada crkvenoj vlasti, bez povrede partikularnih prava patronata ili prezentacije zasnovanih na zasebnim kanonskim naslovima. — Popunjivanje nadarbina, nad kojima pravo prezentacije izvršuje Savezna Država ili koja javna zaklada, biva na osnovu trojke (terna) kandidata odabranih po dijecezanskom Ordinariju saglasno propisima kanonskog prava, i priopćene nadležnoj državnoj vlasti za bogoštovlje. — Dijecezanski biskup ili prelat »Nullius« odmah po imenovanju kojeg duhovnika na župničku nadarbinu izvještava o tom Vlasti.¹⁶ § 2. Obzirom na državne doprinose za duhovnike ne će se uzimati za vođenje i upravljanje biskupija, za župničku službu i za vjeroučiteljsku službu u javnim školama, kao ni za crkvenu službu, za koju je zakonom providena dotacija (nadopunak kongrua) iz javnih sredstava, do li duhovnici: a) koji imaju austrijsko državljanstvo; b) koji su uspješno svršili propisani bogoslovski studij, bar kroz trogodište, na kojem bogoslovskom učilištu u Austriji ili na kojem bogoslovskom fakultetu s njemačkim jezikom ili na kojoj visokoj papinskoj školi u Rimu. — Po dogovoru između crkvenih i državnih vlasti može se u pojedinim slučajevima od pomenutih uslova otpustiti pri duhovnim pomoćnicima i pri svećenicima kojima je provizorno povjereno vjersko poučavanje. — Nadležne crkvene vlasti ukloniti će sa službe svećenika, koji bi izgubio austrijsko državljanstvo, osim u slučaju oprosta na osnovu sporazuma između crkvenih i građanskih vlasti. — Dijecezanski Ordinariji ne će cr-

ga je Sv. Stolica pokrenula obzirom na davanje novog doprinosa župama, koje se nalaze na austrijskom području, a utjelovljene su redovima ili redovničkim udruženjima ili se po ovima upravljaju, te će, napose obzirom na zamjenu nekih redovničkih župa sa svjetovnjačkima, saradivati u tom cilju, u granicama svoje finansijske mogućnosti, sa nadležnim crkvenim vlastima«.

¹⁶ Dop. zak. na čl. XI § 1: »1. Sporove o pitanju, da li je koja crkva ili nadarbina podvrgnuta patronatskom pravu ili slobodne podjelbe, kao i sporove o tom, komu pripada patronat, riješavaju crkvene vlasti prema propisima kanonskog prava. Ob odnosnom riješenju vlasti izviještava se, uz dostavu jednog izvornog primjerka riješenja, vrhovna državna vlast za bogoštovlje. 2. Sv. Stolica pristaje da se svi sporovi o patronatskim podavanjima, u redovitom toku molbe, riješavaju po državnim vlastima za bogoštovlje. Bude li tu u pitanju opstojnost samog patronata, a nema o njemu još pravomoćnog riješenja crkvene vlasti, to pristaje Sv. Stolica, da državne vlasti za bogoštovlje, u slučaju gdje je odlaganje štetno, izdadu provizorno riješenje na osnovu postojećeg posjedovnog stanja, a ako se ovo ne bi odmah moglo dokazati, na osnovu faktičnih i pravnih okolnost. utvrđenih kratkim postupkom.«

kvene javne službe podjeljivati svećenicima osuđenim zbog zločina (čl. XX),¹⁷ a ni uspostavljati ih na takove, bez pristanka Savezne Vlade.

Čl. XII. § 1. Imenovanje na crkvene službe važi od dana podjelbe službe; ovaj dan saopštava nadležna crkvena vlast nadležnoj državnoj vlasti za bogoštovlje. § 2. Za upravljanje i uživanje prihoda svjetovnih crkvenih nadarbina važe propisi kanonskog prava. No ako takove nadarbine imaju po zakonu u načelu pravo na ekonomske doprinose iz Vjerozakonske Zaklade ili javnih sredstava, to teku prihodi nadarbine za vrijeme upražnjena u Vjerozakonsku Zakladu.

Čl. XIII. § 1. Zajamčena je u okviru postojećih državnih zakona sva pokretna i nepokretna imovina crkvenih pravnih lica. U istom okviru ima Crkva pravo da stiče i posjeduje novu imovinu i ova je također u istoj mjeri nepovrediva. § 2. Imovinu crkvenih pravnih lica upravljaju i predstavljaju organi nadležni po kanonskom pravu. U pogledu redova i redovničkih kongregacija smatra se na državnom području zakonitim predstavnikom za zaključivanje pravnih poslova poglavar kuće, odnosno, ako se radi o pravnim poslovima većih zajednica, dotični poglavar. Upravljanje crkvenim dobrima izvršuje se pod nadzorom nadležnih crkvenih vlasti ili poglavara reda. Bez njihove privole ne mogu se ta dobra otuđiti ni opteretiti.¹⁸ — Potrebna je pored toga i privola državnih vlasti za bogoštovlje, kadgod je namjeravano otuđivanje ili opterećenje crkvene imovine povezano sa novim ili povećanim doprinosom iz javnih sredstava. Država ne će u ovoj stvari izdavati odluke, a da nije prethodno saslušan dijecezanski Ordinarij. § 3. Uređenje i uprava crkvenih zaklada spada na nadželne crkvene vlasti. § 4. Crkvena pravna lica ne će biti podvrgnuta nikakovom posebnom nametu ili podavanju, koja ne bi teretila i druga lica. To važi i za škole naročito naznačene u čl. II. § 3. i § 4. alin. 2.

Čl. XIV. Upravne poslove crkvenih zajednica uređuje Crkva, kojoj u načelu pripada pravo ubirati doprinose; pri propisivanju takovih doprinosa, kao i općenito svagdje, gdje su taknuti državni interesi, postupa se u sporazumu sa građanskim vlastima. — Za provedbu ovoga načela utvrditi će smjernice dijecezanske vlasti u sporazumu sa Ministrom za bogoštovlje. — Zajamčuje se Crkvi pomoć države za utjerivanje doprinosa od članova crkvenih zajed-

¹⁷ Vidi niže čl. XX. Konkordata.

¹⁸ Dop. zap. na čl. XIII § 2: »Sv. Stolica uputiti će dijecezanske Ordinarije, da pri upisima pravnih poslova u javne knjige odnosnu ispravu, nakon preispitanja, provide klauzulom, koja izriče, da sa strane Crkve ništa ne suprotstoji pravu ili obavezi upisa u javne knjige i da su predstavnici pravnih lica, koji su pravni posao zaključili, na to bili ovlašteni.«

nica, u koliko su ti doprinosi namenuti u sporazumu sa državnom vlašću ili osnovani na drugim pravnim naslovima.¹⁹

Čl. XV. Austrijska Republika ispunjavati će vazda naprama Katoličkoj Crkvi svoje na zakonu, ugovoru ili posebnom pravnom naslovu osnovane finansijske obveze. § 2. Sve do novog uređenja, koje će se utvrditi sporazumno sa Sv. Stolicom, služi kao osnov za dotaciju aktivnog i umirovljenog klera današnje zakonodavstvo o kongruui, i to tako, da će se u slučaju promjene u prinalležnostima saveznih državnih službenika analogna promjena odrediti i za kler. § 3. Nadbiskupima i biskupima dijecezanskima, prelatu »Nullius«, kao i njihovima koadjutorima, pomoćnim biskupima i generalnim vikarima, koji nijesu dovoljno opskrbljeni iz prihoda menza, Vjerezakonske Zaklade ili javnih sredstava, davati će se, koliko to bude dopuštalo ekonomsko stanje države, primjereni dodatak iz javnih sredstava, prema utanačenju, koje će se sa Sv. Stolicom zaključiti.²⁰ § 4. Čim to dopusti ekonomsko stanje države, dobiti će nova biskupija »Innsbruck-Feldkirch« svoj stolni kaptol. Broj dostojanstvenika i kanonika utvrditi će se sporazumom između Sv. Stolice i vrhovne državne vlasti za bogoštovlje. § 5. Ne budu li prihodi metropolitanskih i stolnih crkvi dostajali za uzdržavanje sv. zgrada,

¹⁹ Dop. zap. na čl. XIV: »Udruženjima, koja promiču ciljeve prvotno vjerske, a sastavni su dio Katoličke Akcije te kao takova zavisna od vlasti dijecezanskog Ordinarija, priznaje Savezna Vlada punu slobodu organizovanja rada. Država će poskrbiti, da bude zaštićeno održanje i sloboda razvoja katoličkih omladinskih organizacija priznatih po nadležnim crkvenim vlastima, a i da u omladinskim državnim organizacijama katoličkoj mladeži bude osigurano dolično ispunjavanje vjerskih dužnosti i osiguran uzgoj u vjersko-moralnom duhu prema načelima Crkve. — Štampa ne će biti podvrgnuta nikakovom ograničenju u obrani katoličke vjere. — Sv. Stolica pristaje, da sporove o obaveznim podavanjima, novčanim i drugima, u bogoslužne svrhe — ostavljajući netaknut propis alin. 2. Dop. zap. na čl. XI. § 1. — do novog utanačenja riješavaju građanske vlasti, i to: državne vlasti za bogoštovlje, u redovitom toku molba, kada se odnosno podavanje traži s općeg naslova pripadnosti stanovitoj crkvenoj zajednici, a inače građanski sudovi. Bude li od odlaganja prijetila šteta, pristupa se i ovdje, shodno propisu alin. 2. Dop. zap. na čl. XI. § 3, provizornom riješenju. — Sadašnji austrijski propisi o podizanju i održavanju crkvi i nadarbinskih zgrada i o davanju finansijske pripomoći za druge crkvene potrebe, uključivši tu i zakon od 31. decembra 1899. (Reichsgesetzblatt br. 7. iz god. 1895.), ostaju dalje na snazi, uz izmjene koje proističu iz ovoga Konkordata, sve do novog uređenja po sporazumu između Sv. Stolice i Austrijske Države.«

²⁰ Dop. zap. na čl. XO. § 3: »Tu valja u obzir uzeti, u koliko ne bi inače poskrbljeno bilo, i troškove za rad u biskupskim kancelarijama, vodeći računa o finansijskim prilikama države.«

za troškove bogoslužja i za plaće potrebnih svjetovnih službenika, davati će im Vlada, ispitavši stanje stvari, doprinos za pokriće manjka barem u dojakošnjoj mjeri, a u okviru finansijske mogućnosti.²¹ § 6. Država davati će, kao i do sada, u granicama svoje finansijske mogućnosti, primjerene doprinose — koji će se utvrditi, u koliko bi kakva promjena bila potrebna — sjemeništima (bogoslovskim) uredenjima prema propisima kanonskog prava. Obzirom na utrošak ovih doprinosa ostaje netaknuta dužnost polaganja računa državi. § 7. Za osnivanje crkvene službe, za koju se traži od Vlade nadopunak kongruie, potrebna je privola vrhovnih državnih vlasti za bogoštovlje. Ove priznaju eventualno i pravnu ličnost novih crkvenih službi za građansko područje. Naprotiv mogu nadležne crkvene vlasti slobodno osnivati i mijenjati one crkvene službe, kojima država ne daje doprinose za uzdržavanje. U tim potonjim slučajevima, ako bi novo osnovana služba trebala da ima pravnu ličnost za građansko područje, obavijestiti će nadležni dijecezanski biskup (prelat »Nullius«) o izvršenom osnutku gore pomenute vlasti, koje će o tom izdati potvrđnicu. — Promjena župskih granica spada na dijecezanskog Ordinarija. Pomenute državne vlasti pridržavaju si da predlože takove promjene, koje služe uštednji i smatrane su za praktično provedive. § 8. Zgrade i zemljišta države, koja sada neposredno ili posredno služe crkvenim svrhama, uključivši uživane po redovima i redovničkim udruženjima, ostaju i dalje tim svrhama, bez uštrba za možebitne ugovore koji su na snazi. § 9. Vjerozakonske Zaklade imaju crkveni značaj. Te su zaklade prava lica, i s njima će, do nove odredbe, i dalje upravljati država u ime Crkve. U odnosima između Vjerozakonske Zaklade i državnog erara, i napose što se tiče dužnosti davanja finansijskih dopunaka sa strane ovoga, ne nastupa nikakova promjena.

Čl. XVI. Obzirom na lica koja se nalaze u javnim bolnicama, liječilištima, opskrbnim i sličnim zavodima, zatvorima, kaznionama, zavodima za prisilni rad, uzgojnim zavodima i drugima te ruke — u koliko ti zavodi nijesu, dogovorno sa nadležnim dijecezanskim Ordinarijem, provideni zasebno duhovnom asistencijom — zajamčeno je mjesnom župniku odnosno njegovom zamjeniku pravo pristupa do tih lica radi izvršivanja duhovne službe. — Postoji sporazum, da se, u slučaju uvođenja zasebne duhovne službe u kojem zavodu, dotični duhovnik postavlja vazda dogovorno sa mjesnim Ordinarijem.

Čl. XVII. Prihodi što ih crkveni službenici uživaju s naslova crkvene službe, izuzeti su od ovrhe u istoj mjeri kao i prinadležnosti državnih činovnika.

²¹ Dop. zap. na čl. XV. § 5: »Bez predhodnog sporazuma ne će se izvršiti sniženja zbog državnih finansijskih prilika.«

Čl. XVIII. Duhovnici ne mogu biti pozivani od sudskih i drugih vlasti u cilju davanja obavještenja o licima i stvarima, koje podpadaju duhovnoj zvaničnoj tajni.

Čl. XIX. Duhovnici i redovnici izuzeti su od službe porotnika i prisežnika.²²

Čl. XX. Bude li koji duhovnik ili redovnik izveden pred krivični sud, ima ovaj odmah o tom obavijestiti nadležnog biskupijskog Ordinarija i njemu hitno dostaviti uspjeh istrage, a također i može-bitnu presudu, kako prvostepenu tako i prizivnu. — U slučaju zaptora ili pritvora mora se sa duhovnikom i redovnikom postupati primjereno njegovom stališu i hijerarhijskom stepenu. — Bude li koji duhovnik zbog zločina pravomoćno i bezuslovno osuđen, određiti će Savezna Vlada — bez uštrba za druge posljedice koje bi nastupile po propisima kaznenih zakona — obustavu nadopunka kongruie, u koliko dijecezanski biskup ne bi već ranije dotičniku oduzeo bio službu.

Čl. XXI. Upotreba duhovničkog ili redovničkog odijela po svjetovnjacima, ili po duhovnicima i redovnicima kojima je zabranjena konačnom odlukom nadležne crkvene vlasti, saopćenom zvanično nadležnoj građanskoj vlasti, nedopuštena je i kažnjiva jednako kao i zloraba vojničkog odijela.

Čl. XXII. Za sve druge materije, koje se tiču crkvenih lica i stvari, a nijesu uređene u prethodnim članovima, važe propisi kanonskog prava. — Nastane li u budućnosti kakova poteškoća u tumačenju prethodnih članova, ili pako potreba uređenja kakovog pitanja obzirom na crkvena lica ili stvari, koje nije u ovom Konkordatu raspravljeno, a tiče se i državnog područja, pristupiti će Sv. Stolica i Savezna vlada dogovorno prijateljskom rješenju ili utanačenju. — Stupanjem na snagu nazočnog Konkordata ukidaju se svi zakoni i sva naređenja, koja još važe u Austriji, u koliko se kose sa propisima ovog Konkordata.²³

Čl. XXIII. Ovaj Konkordat, čiji njemački i talijanski tekst imaju jednaku vjerodostojnost, biti će ratifikovan i ratifikacione isprave izmijenjene što prije. Stupa na snagu danom izmjene ratifikacionih isprava.«

²² Porotnici su nezvanični suci koji u stanovitim parnicama sami odlučuju o krivnji, dok o kazni odlučuje zvanični sudac. Prisežnici su nezvančni suci koji u stanovitim parnicama zajedno sa zvaničnim sudcem odlučuju i o krivnji i o kazni. — Tu se ne spominje vojnička služba, jer u Austriji ne postoji opća vojna dužnost. Ako bi se naknadno takova uvela, ne bi joj prema čl. XXII. alin. 2 ovog Konkordata duhovnici ni redovnici potpadali.

²³ Dop. zap. na čl. XXII. alin. 3: »Tim su, uz ostale, u čitavom svom opsegu ukinuti i zakoni od 7. maja 1874, Reichsgesetzblatt br. 50 i 51.«